

STÖDCENTRUM – UNGA BROTTSOFFER OCH MEDLING

VERKSAMHETSRAPPORT 2007

1. Inledning

Bakgrund

Sedan mitten av 1980-talet har socialtjänsten i Stockholms stad haft socialsekreterare placerade hos ungdomsroteln vid City polismästardistrikt. Från början var målgruppen huvudsakligen ungdomar som är misstänkta för att ha begått brott i City. En ny verksamhet, stödcentrum för unga brottsoffer startades våren 1999 i samverkan med ungdomsroteln.

De huvudsakliga arbetsuppgifterna för stödcentrum är stödsamtal med ungdomar som har blivit utsatta för brott, praktisk hjälp, rådgivning, rättegångstöd, föräldrastöd och medling. Målgruppen är huvudsakligen brottsutsatta ungdomar upp till 18 år. Även ungdomar som blivit vittnen till ett brott och föräldrar till unga brottsoffer tas emot. Stödcentrum erbjuder stödsamtal och bistår med praktisk hjälp vid kontakt med polis, åklagare och försäkringsbolag samt initierar kontakt med någon av verksamhetens stödpersoner (frivilliga juridikstudenter). Dessa stödpersoner har en viktig roll i att stödja brottsoffren under hela rättsprocessen, både genom att förebereda dem till och att närvara vid själva rättegången. Deras insats verkar för att brottsoffren och vittnen fullföljer rättsprocessen. I samtliga fall, när en stödperson kopplas in, inhämtas samtycke från brottsoffret. Stödpersonerna har också skyldighet att rapportera sitt arbete till stödcentrum.

Syftet är att hjälpa ungdomar som har blivit utsatta för brott att hitta strategier för att mildra rädslan och minska hat- och hämndkänslor. Genom att de får möjlighet att berätta om brottet, sina känslor och reaktioner får de även bekräftat att det är normalt att reagera som de gör. Det blir lättare för ungdomarna att återgå till ett fungerande vardagsliv och de långsiktiga negativa konsekvenserna kan undvikas. Det saknas vetenskaplig forskning inom området, men det finns tecken som pekar på att ungdomar som blir utsatta för brott och upplever att de inte får hjälp från samhället själva riskerar att senare bli gärningsmän.

Även medling har som syfte att minska de negativa konsekvenserna av ett brott.

Gärningsmannen får ökade insikter om sitt handlande och offrets situation och måste ta ett ansvar för dessa. För brottsoffret ger medling möjligheter att bearbeta händelsen, få upprättelse och återuppta självkänslan. Medling har också ett sekundärt brottsförebyggande syfte; få ungdomar att inse brottslighetens konsekvenser i sina liv och hindra dem att begå nya brott. Från den första januari 2008 blev det obligatoriskt för kommunerna att kunna erbjuda medling vid brott när gärningsmannen är under 21 år.

Verksamhetsidén med stödcentrum bygger på ett nära samarbete mellan polisen och socialtjänsten och är utformad så att polisen ställer lokaler till förfogande. Socialtjänsten svarar för bemanningen och har arbetsgivaransvaret. Samlokaliseringen hos polisen är av stor vikt för verksamheten genom att den underlättar kontakterna mellan myndigheterna; ärenden kan förmedlas direkt från polisen till brottsofferstödet och medlingsverksamheten.

Utöver själva arbetet med klienterna har samtliga stödcentra även en stor mängd andra arbetsuppgifter; sprida erfarenheter och kunskaper kring arbetet med utsatta ungdomar och familjer i kris, informera i skolorna, ta emot studiebesök. En del klienter behöver också mycket mer hjälp än bara samtalen på stödcentrum.

Nuläge

En kort tid efter att det första stödcentret hade startats visade det sig att behovet var mycket större än vad man först hade uppskattat. Detta har lett till att verksamheten successivt har byggts ut i hela staden. I dag kan socialtjänsten och polisen erbjuda stöd till alla unga brottsoffer i Stockholms stad och även medling. Verksamheterna har dock inte upprättat några ”vattentäta skott” emellan sig; i flera fall kan klienterna vara ungdomar som bor i området men har blivit utsatta för ett brott någon annanstans. I dag bedrivs verksamheterna på sju olika polisstationer i Stockholm.

Polismästardistriktet och Stockholms stadsdelsområden har delvis olika geografisk omfattning. Västerorts polismästardistrikt omfattar exempelvis förutom fem stadsdelsområden även kommunerna Solna, Sundbyberg och Ekerö. Därför händer det ibland att personer bosatta utanför Stockholms stad också kommer i åtnjutande av brottsofferstöd och medlingen som också statistiken nedan visar. I takt med att kranskommunerna har byggt upp egna stödcentra har dock dessa siffror minskat. I Stockholms län finns i dag fungerande stödcentra i Norrort (i polishuset i Sollentuna), Södertörn (i polishuset i Flemingsberg), Södertälje, Tyresö, Nacka och Värmdö. Flera av dessa stödcentra startade sin verksamhet under år 2007. Ett stödcentrum inom Roslagens polismästardistrikt kommer att startas under år 2008.

Stödcentrum City

Var från början lokaliserat hos Citypolisens ungdomsrotel i polishuset på Kungsholmen men flyttade under våren 2007 till Södermalms polisstation i samband att ungdomsroteln flyttade dit. Upptagningsområdet är stadsdelsområdena i centrala Stockholm. Personalstyrkan består av två brottsofferstödjare och en medlingssamordnare.

Stödcentrum Västerort

Bemanningen är två brottsofferstödjare placerade hos närpolisen i Vällingby. Upptagningsområdet omfattar stadsdelsområdena Hässelby-Vällingby och Bromma. En

medlingssamordnare för hela Västerort finns placerad vid Västerortspolisens huvudstation i Solna.

Stödcentrum Järva

Två brottsofferstödjare lokaliserade huvudsakligen hos närpolisen i Rinkeby; varannan vecka har man bemanning hos närpolisen i Kista. Upptagningsområdet är stadsdelsområdena Rinkeby-Kista och Spånga-Tensta.

Stödcentrum Söderort

Stödcentrum Söderort består av tre stödcentra lokaliserade vid närpolisstationerna Farsta och Skärholmen samt vid Söderorts huvudstation i Västberga (Globens närpolisområde), var och en med sin brottsofferstödjare. Upptagningsområdet är de sex stadsdelsområdena i söderort. Från våren 2007 har brottsofferstödjaren i Skärholmen huvudsakligen varit stationerad i Västberga med 1-2 dagar i veckan i Skärholmen. I Västberga finns dessutom en medlingssamordnare för Söderort.

Medlingsverksamheten

Medling vid ungdomsbrott har bedrivits i stadens regi sedan år 2002 då verksamheten startades vid City polismästardistrikt. Därefter har verksamheten successivt utökats och från och med våren 2008 finns det en medlingssamordnare placerad vid vart och ett av polismästardistrikterna City, Söderort och Västerort. De tre medlingssamordnarna har hela staden som upptagningsområde.

Organisation och finansiering

Från att under flera år bedrivits i projektform inom Preventionscentrum Stockholm – Precens kommer verksamheterna med stödcentrum för unga brottsoffer och medling från och med den 1 januari 2008 bli ordinarie verksamhet och organisatoriskt ligga under Maria Ungdomsenhet.

2. Årsstatistik 2007 för Stödcentrum för unga brottsoffer

Antalet avslutade och nya ärenden under år 2007

Bemanningsituationen vid de olika stödcentra har under året varit något ojämn vilket har påverkat hur många ungdomar som har tagits emot. Av den anledningen är siffrorna i besöksstatistiken inte helt jämförbara med varandra.

Siffrorna i statistiken i tabellerna avser antalet ärenden som avslutades under år 2007 oavsett när ärenden aktualiserades för första gången. Antalet avslutade ärenden var under året totalt 466. Om 30 klienter saknas dock detaljerade uppgifter. Den följande statistiken baseras således på de 436 avslutade ärenden där dessa uppgifter finns. Det totala antalet avslutade ärenden har ökat jämfört med år 2006 (388 avslutade ärenden). Störst har ökningen varit vid stödcentrum i Västerort. Antalet nya ärenden som aktualiserades under året var sammanlagt

444 med följande fördelning: City 78, Västerort 108, Järva 90, Farsta 32, Globen 71, Skärholmen 65.

Det är viktigt att påpeka att utöver de redovisade siffrorna i statistiken finns ett antal klienter som av olika skäl inte är redovisade; ärenden som har varit aktuella före ingången av år 2007, som stödcentra har arbetat fortlöpande med men som ännu inte är avslutade.

För insamlingen av statistiken har använts ett särskilt utvecklat statistikprogram. När det gäller vissa frågeställningar, exempelvis klienternas eventuella tidigare utsatthet för brott, deras egen kriminalitet och uppgifter om fällande domar finns dock en risk att statistiken innehåller brister; av olika skäl har alla uppgifterna i varje enskilt fall inte alltid kommit till stödcentrums kännedom och med i statistiken.

Ålders- och könsfördelning

Tabell 1. Könsfördelning							
Stödcentrum							
	City	Västerort	Järva	Farsta	Globen	Skärholmen	Samtliga
Samtliga	81	156	45 ¹	16	64	74	436
Pojkar	33	62	25	10	37	27	194(44,5%)
Flickor	48	94	20	6	27	47	242(55,5%)

Tabell 2. Åldersfördelning							
Stödcentrum							
	City	Västerort	Järva	Farsta	Globen	Skärholmen	Samtliga
10 år eller yngre	1	2	1	1	5	1	11
11-14	17	31	13	5	16	27	109
15-17	42	51	14	8	36	30	181
18 och äldre	21	72	17	2	7	16	135
Medelålder	16,1	22,5	19,1	16,0	15,0	15,6	17,7

Andelen flickor bland klienterna har ökat; från 50,0% år 2006 till 55,5% år 2007. Den största åldersgruppen som togs emot var ungdomar mellan 15 och 17 år. Den yngsta klienten var sju år. Högst medelålder hade stödcentrum i Västerort, vilket beror på att stödcentrat har haft uppdraget – enligt önskemål från Bromma och Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltningar – att även ta emot vuxna brottsoffer. Många av dessa var personer i relativt hög ålder; den äldsta var 88 år. Även Stödcentrum Järva har tagit emot relativt många vuxna brottsoffer vilket har höjt medelåldern.

¹ Det totala antalet klienter var 75 men p.g.a. problem i statistikprogrammet saknas detaljerade uppgifter om 30.

Klienternas hemort; stadsdelsområde/kommun

En stor majoritet av klienterna var personer boende i Stockholms stad. Andelen klienter från andra kommuner har minskat från 14,7% år 2006 till 10,3 %. Troligtvis är orsaken att flera stödcentra har startats i övriga delar av Stockholms län under år 2007. De kranskommuner som hade flest klienter var Lidingö (8) och Sollentuna (7).

Det stadsdelsområde som hade flest klienter var Hässelby-Vällingby (128 avslutade ärenden). Antalet hade också ökat markant från år 2006 (56 avslutade ärenden). Som en anledning till ökningen ser stödcentrat praxisen att alla unga brottsoffer blir uppringda av en polis vid närpolisområdet.

Stödcentrum							
	<i>City</i>	<i>Västerort</i>	<i>Järva</i>	<i>Farsta</i>	<i>Globen</i>	<i>Skärholmen</i>	<i>Samtliga</i>
<i>Rinkeby-Kista</i>	2	6	13	0	1	0	22
<i>Spånga-Tensta</i>	1	4	17	0	0	0	22
<i>Hässelby-Vällingby</i>	1	124	3	0	0	0	128
<i>Bromma</i>	3	14	1	0	0	1	19
<i>Kungsholmen</i>	4	0	0	0	0	0	4
<i>Norrmalm</i>	6	0	0	0	0	1	7
<i>Östermalm</i>	8	0	1	1	0	0	10
<i>Södermalm</i>	20	0	0	1	2	3	26
<i>Enskede-Årsta-Vantör</i>	4	0	0	3	20	3	30
<i>Skarpnäck</i>	3	1	0	0	11	1	16
<i>Farsta</i>	0	0	0	6	8	4	18
<i>Älvsjö</i>	2	0	0	1	8	8	19
<i>Hägersten-Liljeholmen</i>	6	0	0	0	2	19	27
<i>Skärholmen</i>	1	0	0	0	3	32	36
<i>Annan kommun</i>	20	5	7	1	9	3	45
<i>Hemort okänd</i>	0	2	3	3	0	0	8

Typ av brott

Frågan om brottsrubricering, vilken typ av brott ungdomarna har blivit utsatta för, kan vara något svåröverskådlig eftersom brottsrubriceringen ibland kan ha förändrats från anmälningstillfället till rättegången och domen. Gränsen mellan olika brottstyper kan också i vissa fall vara något diffus. I flera fall har ungdomarna blivit utsatta för flera, upp till 4-5 olika brott. I genomsnitt hade varje klient blivit utsatt för 1,6 brott.

Statistiken visar tydligt att tre våldsrelaterade brottsrubriceringar; *misshandel*, *personrån/rån och olaga hot* dominerar. Dessa fyra brottsrubriceringar svarar för cirka 70 procent av samtliga brott. En del av brotten är rubricerade som grova. Jämfört med år 2006 har dock antalet rån ökat endast marginellt; däremot hade antalet misshandel ökat betydligt. Andra brottsrubriceringar som har ökat är sexuellt relaterade brott som våldtäkt och sexuellt ofredande. Även pojkar finns bland dessa brottsoffer. Att de våldsrelaterade brotten dominerar

kan ses som naturligt eftersom det är dessa brottsoffer som också behöver mest hjälp. I en mindre del av ärendena handlar det om våld inom familjen. När det gäller hot, kränkningar och utpressning förmedlas dessa ofta genom Internet eller med SMS, vilket är mycket svårare att utreda och bevisa.

Mörkertalet när det gäller dessa brott, framför allt brott som olaga hot kan vara mycket stort. Uppfattningen är att många ungdomar framför allt i de mer utsatta förörterna har känslan av att leva under ständigt hot utan att någonsin göra anmälan till polisen.

Sammanlagt har 27 procent av ungdomarna uppgett att de har varit utsatta för brott även tidigare; 22 procent har uppgett att de har blivit utsatta för nya brott, efter första kontakten med stödcentrum. Enligt flera stödcentra är de brottsutsatta ungdomarna i många fall kända hos socialtjänsten även i andra sammanhang vilket tyder på att ungdomar med svagare skyddsnet även oftare är i riskzon för att bli utsatta för brott.

Cirka fem procent av de besökande är ungdomar som i första hand har varit vittnen till ett brott. I många fall kan vittnen känna sig lika utsatta och hotade som själv offren.

Tabell 4. Typ av brott	Stödcentrum						
	City	Västerort	Järva	Farsta	Globen	Skärholmen	Samtliga
Personrån/försök t. personrån	13	11	6	1	12	22	65
Rån	4	12	2	0	1	3	22
Misshandel	42	69	24	8	31	32	206
Grov misshandel	3	7	4	2	1	3	20
Olaga hot	18	45	13	5	15	16	112
Övergrepp i rättsak	2	3	4	1	6	6	22
Ofredande/sexuellt ofr.	13	27	6	1	7	21	75
Sexuellt utnyttjande	2	3	1	1	0	2	9
Våldtäkt	9	7	1	1	5	6	29
Stöld/inbrott	3	12	1	2	7	0	25
Utpressning	2	1	0	0	0	0	3
Förtal/förolämpning	9	1	1	1	3	2	17
Annat brott	8	8	4	2	5	14	41
Sammanlagt brottsrubriceringar (brottsrubriceringar/klient)	128(1,6)	206 (1,3)	67 (1,5)	24(1,5)	93 (1,5)	127 (1,7)	645 (1,6)
Vittne till brott	7	9	3	0	3	3	26
Tidigare utsatt för brott	17	14	17	5	21	42	116
Utsatt för nya brott (sekundär)	13	6	16	2	18	41	96
Har själv begått brott (enl. egen uppgift)	6	2	0	1	4	23	36

Brottsplats

Majoriteten (95 %) av de brott som klienterna har utsatts för har begåtts inom Stockholms stad. De tre stadsdelområdena där mest brott har ägt rum är Hässelby-Vällingby, Skärholmen och Södermalm.

Vanligast är att ungdomarna har blivit utsatta för det aktuella brottet på en ”allmän plats”, utomhus på en gata eller annan öppen plats. Viktiga knutpunkter för kollektivtrafiken är vanligt förekommande brottsplatser; några exempel är Slussen, Medborgarplatsen och Sergels Torg. Många av brotten uppges ha begåtts i själva tunnelbanan eller på en station. Betydligt fler ungdomar än år 2006 har uppgett att det aktuella brottet har ägt rum i det egna hemmet. I dessa fall är det ofta frågan om hot genom internet eller SMS.

Tabell 5. Brottsplats, stadsdelområde/kommun							
Stödcentrum							
	<i>City</i>	<i>Västerort</i>	<i>Järva</i>	<i>Farsta</i>	<i>Globen</i>	<i>Skärholmen</i>	<i>Samtliga</i>
<i>Rinkeby-Kista</i>	0	7	21	0	0	0	28
<i>Spånga-Tensta</i>	1	3	17	0	0	0	21
<i>Hässelby-Vällingby</i>	1	123	0	0	0	0	124
<i>Bromma</i>	1	14	3	0	0	0	18
<i>Kungsholmen</i>	9	2	1	0	0	1	13
<i>Norrmalm</i>	20	0	0	0	0	0	20
<i>Östermalm</i>	7	0	0	0	0	0	7
<i>Södermalm</i>	21	1	0	0	3	2	27
<i>Enskede-Årsta-Vantör</i>	4	0	1	5	23	3	36
<i>Skarpnäck</i>	0	0	0	0	17	0	17
<i>Farsta</i>	0	0	0	11	4	6	21
<i>Älvsjö</i>	0	0	0	0	11	8	19
<i>Hägersten -Liljeholmen</i>	4	1	0	0	7	22	34
<i>Skärholmen</i>	0	0	0	0	5	48	53
<i>Annan kommun</i>	19	4	4	2	1	4	34
<i>Brottsplats okänd</i>	0	2	4	4	0	0	10

Tabell 6. Brottsplats, detalj							
Stödcentrum							
	<i>City</i>	<i>Västerort</i>	<i>Järva</i>	<i>Farsta</i>	<i>Globen</i>	<i>Skärholmen</i>	<i>Samtliga</i>
<i>Allmän plats</i>	55	71	18	10	33	27	225
<i>Buss, t-bana etc</i>	7	16	5	1	9	20	61
<i>Egen bostad</i>	6	37	5	3	12	20	89
<i>Annans bostad</i>	11	4	4	0	6	7	41
<i>Skola, arbetsplats</i>	10	24	8	3	12	9	80
<i>Annan plats</i>	6	13	12	1	7	23	68

Insatser

Stödcentrums arbete med klienter består av oftast av ett stort antal insatser av olika slag. Eftersom stödcentrum inte för journaler över ärenden inkluderar statistiken inte heller allt arbete som görs, i många fall ett stort antal kringkontakter. De vanligaste insatserna är stödsamtal, informationssamtal, samt praktisk hjälp exempelvis gällande frågor om skadestånd. Antalet besök/klient varierar mycket beroende på ärendet; i genomsnitt har varje klient gjort 3,5 besök, en ökning från år 2006 (3,0 besök). I flera fall är dock ärendena långa och tidskrävande med en kontakt med tiotals besök och som sträcker sig långt över ett år. Även stöd till brottsoffrens föräldrar och annat anhörigstöd är ofta tidskrävande och förutsätter långvarig kontakt.

Tabell 7. Insatser							
Stödcentrum							
	City	Västerort	Järva	Farsta	Globen	Skärholmen	Samtliga
Informationssamtal	81	40	44	15	64	73	317
Stödsamtal	75	144	43	14	63	68	407
Rättegångsinformation/stöd	21	12	9	3	11	14	70
Praktisk hjälp med t e x skadeståndsfrågor	48	4	13	5	11	48	129
Stöd vid polisförhör	9	0	3	2	4	8	26
Anhörigstöd	18	17	14	3	5	15	72
Självförsvarskurs	12	0	4	1	10	17	44
Förmedlat kontakt	16	4	10	1	7	11	49
Telefonrådgivning	9	18	9	1	9	2	48
Hjälp från stödperson	12	0	0	0	5	0	17
Rättegångsstöd från stödcentrum	3	0	2	3	4	20	32
Annat	5	15	11	3	3	7	44
Antal besök	251	447	189	72	160	408	1527
Antal besök/klient	3,1	2,9	4,2	4,5	2,5	5,5	3,5

Åtal, fällande domar, skadestånd

Uppgifterna om antalet väckta åtal, fällande domar samt om eventuellt skadestånd till brottsoffret är ofullständiga och något osäkra. Det är vanligt att brottsutredningen och rättsprocessen tar lång tid, sammanlagt flera månader och i många av de aktuella ärendena har åklagaren inte tagit ställning i åtalsfrågan eller att rättegången ännu inte har ägt rum. I de flesta fall har åklagarens beslut eller domen inte kommit till stödcentrums kännedom. De siffror som är tillgängliga visar dock att det har blivit fällande domar i minst 30 procent av de avslutade ärendena - där domen är känd. I flera fall har domen varit ett långt fängelsestraff, upp till tre år vilket avspeglar faktumet att det handlar om mycket allvarliga brott. Den högsta utdömda skadeståndssumman var 120 000 kronor.

De aktuella brotten har polisanmälts i hög grad. Endast cirka fem procent av brotten har inte anmälts. Orsakerna varför ungdomar inte anmäler är främst tre: 1) De uppger att de saknar tillräcklig tillit till polisen och tror inte att en anmälan skulle leda någonvart. 2) De vill inte att

föräldrarna skulle få veta och bli oroliga. 3) De tror att om de gör anmälan kan det leda till att de blir utsatta för repressalier och ”situationen bara blir värre”. Ett viktigt inslag i stödcentrums arbete är därför att på olika sätt motivera och stötta ungdomar att göra anmälan. Att brottsoffren får nödvändig hjälp är av stor vikt även för att kunna påverka gärningsmannen. De som begår brotten är en liten del av samtliga ungdomar men det finns små möjligheter för samhället att få bukt med deras accelererande brottslighet om offren aldrig gör anmälan. Tendensen att inte anmäla förefaller enligt många signaler vara ett problem framför allt i de socialt mest utsatta förorterna.

Det som samtliga stödcentra ser som ett stort problem är att brottsutredningen och rättsprocessen ofta tar orimlig lång tid. Under denna tid måste brottsoffret leva i osäkerhet och får det svårare att lämna det inträffade bakom sig. Att rättsprocessen tar lång tid påverkar även gärningspersonen negativt. Flera stödcentra påpekar att de i många fall ser att samma, ofta unga gärningspersoner – trots att de redan har blivit anmälda – gör sig skyldiga till nya brott. Enligt samtliga stödcentras uppfattning finns flaskhalsarna längs hela processen från polisen via åklagaren till domstolen. Ett annat problem som ibland förekommer i samband med tingsrättsförhandlingarna är att kamrater till de olika parterna är närvarande och skapar orolig och hotfull stämning.

Medlingsverksamheten

När det gäller medlingsverksamheten var antalet påbörjade medlingsärenden under år 2007 sammanlagt 126 med följande fördelning: City 48, Västerort 44, Söderort 34. Sammanlagt genomfördes 49 medlingar med följande fördelning; City 23, Västerort 12, Söderort 14. Samtidigt bör man notera att varje medlingsärende förutsätter minst tre sammanträffanden med de inblandade personerna samt ett stort antal andra kringkontakter.